

mo in ne stopamo v isto reko, smo in nismo» (Heraklit).

Nastali so različni koledarji. Naš sedanjí koledar se je razvil iz rimskega »julijanskega« koledarja (imenovanega po Juliju Cezarju), ki je bil leta 1582 izpopolnjen – to reformo je ukazal tedanji papež Gregor XIII., zato se današnji koledar imenuje »gregorjanski«. Oba temeljita na osnovni časovni enoti sončnega leta (365,24 dni). Razliko med celim številom dni in decimalnim številom, ki izraža trajanje sončevega leta v dnevih, naš sedanji koledar popravlja tako, da je vsako četrto leto prestopno (366 dni) in da so prestopna samo tista stoletja, ki so deljiva s 400 (npr. leta 1500, 1700, 1800, 1900 niso bila prestopna, leto 1600 pa je bilo, prav tako bo prestopno leto 2000). Naš koledar vključuje tudi Lunin cikel, kajti leto je razdeljeno na 12 mesecev, ki približno ustrezajo času Luninega vrtenja okrog zemlje (1 obrat traja 29,53 dni). Zaradi nesorazmernosti Sončeve in Lunine periode, se Lunine mene ne ponavljajo vsako leto na iste datume.

To so za nas dokaj znani podatki, manj pa vemo o koledarjih drugih narodov in civilizacij, ki so si v zgodovini izoblikovali svoje lastno štetje časa. V babilonski kulturi je nastal prvi čisti Lunin koledar. Osnova za ta koledar je bila Lunina perioda (29,53 dni), dvanajst teh period oziroma mesecev pa je tvorilo Lunino leto, dolgo 354 dni. Če so hoteli vsaj približno uskladiti Lunino leto s Sončevim, so vsaka 3 leta morali dodati 1 mesec. Tudi Grki so imeli Lunin koledar, v času 19 let je bilo 7 prestopnih z dodatnim mesecem, tako da se je vsaka Lunina mena ponovila na isti datum v Sončevem letu. V muslimanskem Luninem koledarju so mesec začne z »neomenijo«, tj. takrat, ko se prvič prikaže ozek srp Lune v večernem mraku. Kdaj lahko zagledamo srp, je odvisno od astronomskih pa tudi meteoroloških dejavnikov, v povprečju 36 ur po nastopu mlaja.

Teden kot časovno enoto so prvi vpeljali Židje. Zakaj je dobil teden ravno sedem dni, lahko le ugibamo: morda zato, ker je bilo število 7 v židovski kulturi sveto število (bog je ustvaril svet v šestih dneh, sedmi dan pa je počival in občudoval svojo stvaritev) ali pa preprosto zato, ker to število dni v tednu najbolj ustreza času ene Lunine mene (prvi krajec – ščip – zadnji krajec – mlaj).

V starih indijskih državah je nastalo več različnih koledarskih sistemov, ki so se ravnali predvsem po osnovni enoti Sončevega leta. Kitajci so Sončevo leto razdelili na 12 enakih delov (mesecev), vsak mesec se je imenoval po tistem znaku zodiaka, v katerega je vstopilo sonce ob nastopu prvega Luninega krajca. Podobno so Sončevo leto razdelili v francoskem republikanskem koledarju, ki je bil v rabi v Franciji od l. 1792 do 1806. Leto je imelo 12 mesecev po 30 dni in še 5 ali 6 dopolnilnih dni. Mesecem so dali tudi nova imena (brumaire, pluvoise, germinal, thermidor itd.), ki jih je za našo rabo poslovenil Valentin Vodnik (meglovec, dežnik, zelenar, toplan itd.).

Prav posebno štetje časa so poznali Maji v stari Ameriki. V svojem koledarju, kjer so imeli bogovi in demoni pomembno vlogo, so Maji razločevali dve vrsti let. Obredno leto »coklin« je trajalo 260 dni, pri čemer se je vsak dan imenoval po enem od 20 božanstev. Drugo leto »gaab« pa je imelo 18 mesecev po 20 dni, preostalih 5 dni pa je bil 19. mesec. Osnovna časovna enota

zgodovinski dogodki, v drugem pa so mejniki spomini in doživetja človeka kot posameznika. Človekov spomin je tisti, ki posamezniku omogoča, da v svojem subjektivnem času vidi lastno življenje kot v duhovnem zrcalu. Na prvi pogled se zdi, da je nepremostljiv prepad med kratkostjo človeškega življenja in večnostjo objektivnega časa, vendar pa človek kot posameznik ta prepad nenehno premaguje. Kako?

»Doživljajski« čas je povezan s človekovim spominom. Ko bi se spomin raztezal v objektivnem času premočrtno, ko bi človek zabeležil in ohranil vse, kar zaznava, čuti in misli (podobno kakor elektronski računalniki ohranjajo vse podatke), potem bi bil naš življenjski čas res le majhen fragment v velikanskem razponu objektivnega (koledarskega, naravoslovnega) časa. Vendar to ni tako: živi spomin ne deluje linearno, podatki v našem spominu niso razporejeni homogeno, ampak iz centra, ki ga predstavlja posameznikova zavest v danem trenutku.

Seveda se najbolj zavedam tega trenutka, prav tega hipa ZDAJ, ko npr. to pišem. Kar se mi je dogajalo včeraj, je še vedno v mojem spominu zelo intenzivno prisotno, skoraj prezentno. Če pa grem nazaj po objektivni (koledarski) časovni lestvici, spomini vse bolj bledijo in postajajo čedalje redkejši, Seveda so izjeme tisti dogodki, ki so se mi zelo intenzivno vtisnili v spomin, čeprav so se zgodili pred nekaj leti ali celo desetletji. Takšni dogodki igrajo vlogo mojih časovnih mejnikov.

Čeprav se nekateri ljudje zelo živo spominjajo posameznih »slik« iz zgodnjega otroštva, ko so bili stari tri, dve ali samo eno leto, pa se pri vsakomur spomin neke ustavi – prav gotovo se nihče ne spominja svojega rojstva. Datum in druge okoliščine rojstva so nam povedali drugi: starši, sorodniki, skrbniki itd, Tudi zgodnja mladost postopoma, z vstopanjem v »zrela leta«, v spominu tone v nepredelljivo, zelo daljno preteklost. Dejstvo, da je od takrat, ko je (zdaj že odrasel) človek prvič šel v šolo, minilo deset, dvajset ali petdeset let, je zgolj abstrakten podatek, ki ga on sam ve le s pomočjo objektivne (koledarske) časovne lestvice. S stališča doživljanja časa pa je ta dogodek tako daleč, kakor je našemu zgodovinskemu trenutku daljna trojanska vojna.

Most med subjektivnim in objektivnim (koledarskim) časom je zgodovina, človeško zgodovinsko izkustvo. Vsak posameznik je hkrati tudi rodovno (»generično«, kot pravi Marx) bitje. Zgodovinski spomin in medgeneracijsko komuniciranje je prav tako del posameznikove zavesti kot osebni spomini. Posameznikovo duševno življenje se ne razteza v preteklost samo do točke, ko se je (koledarsko gledano) začelo njegovo biološko življenje, ampak v davna tisočletja človekove civilizacije. Preko jezika, ki je nosilec zgodovinskega spomina, zgodovinske dediščine, se človek – posameznik spaja s svojim rodом. Zgodovina, ki nastaja v času, je zrcalo duševnosti vsakega človeka.

Subjektivni čas, v katerem vsak posameznik doživlja svoje življenje od rojstva do smrti, je torej v nekem drugem smislu »neskončen« kot objektivni, naravoslovní čas gibanja nebesnih teles. Od sedanjega trenutka, središča zavesti, se preko spomina razteza v nedoločeno preteklost in preko pričakovanj v nedoločeno prihodnost. Človek v njem spoznava svoje življenje kot v duhovnem zrcalu.

Marko Uršič